

ANŽELIKA GAIDIENĖ, DANUTĖ LIUTKEVIČIENĖ
Lietuvių kalbos institutas

Mokslinių tyrimų kryptys: leksikografija, semantika,
leksikologija.

DOI: <https://doi.org/10.35321/all82-05>

ŽODŽIO *AUGALAS* SAMPRATA (REMIANTIS STUDENTŲ APKLAUSA)

Concept of the Word *augalas*
(Based on Student Survey)

ANOTACIJA

Lietuvių kalbos aiškinamieji žodynai (*Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, *Lietuvių kalbos žodynas*) žodį *augalas* paprastai apibrėžia kaip botanikos terminą minėdami jo esminius požymius – ‘organizmas’, mintantis ‘neorganinėmis medžiagomis’, kuriam būtina ‘šviesos energija’. Tačiau *augalas* yra ne tik terminas, bet ir kasdienis, įprastas žodis, kurį aiškinamieji žodynai galėtų apibrėžti ir buitiskiau, fiksuodami tipiškus jo požymius, tipiškus kategorijos narius ir pan., kad žodyno skaitytojui šis žodis būtų lengviau suvokiamas. Siekiant išsamiau išnagrinėti, kaip suvokiamas žodis *augalas*, kurie jo požymiai yra svarbesni ir lengvai atpažįstami, o kurie yra ne tokie svarbūs, buvo atlikta studentų apklausa, kurios rezultatai galėtų padėti papildyti augalo tradicinę (labiau mokslinę) apibrėžtį tipiškaisiais požymiais.

ESMINIAI ŽODŽIAI: apklausa, reikšmė, tipiškiausias požymis, apibrėžtis, terminas, *augalas*.

ANNOTATION

Lithuanian explanatory dictionaries (*Dictionary of Modern Lithuanian*, *Dictionary of the Lithuanian Language*) usually define the word *augalas* (*plant*) as a botanical term by mentioning its essential features: ‘organism’, which feeds on ‘inorganic nutrients’ and requires ‘the energy of light’. However, *augalas* is not only a term but also a daily, usual word, which explanatory dictionaries could also define in a more mundane manner by recording its typical features, typical members of the category, etc. to make it easier for dictionary readers

to understand it. To find out how the word *augalas* is understood, which features are more important and easily recognizable and which are less important, a student survey was conducted the findings of which could be of help in supplementing the traditional (more scientific) definition of the term *augalas* with more typical features.

KEYWORDS: survey, meaning, most typical feature, definition, term, plant.

ĮVADINĖS PASTABOS

Šis straipsnis yra autorių straipsnių ciklo, skirto augalo ir kai kurių konkrečių augalų sampratai tirti, dalis. Pirmas iš ciklo straipsnis „Reikšmių apibrėžimo ypatumai *Bendrinės lietuvių kalbos žodyne*: augalai ir gyvūnai“ paskelbtas mokslo žurnale „Bendrinė kalba“ (T. 90, 2017). Minėto straipsnio tikslas buvo aptarti pasirinktų augalus ir gyvūnus pavadinančių žodžių reikšmių apibrėžimo ypatumus *Bendrinės lietuvių kalbos žodyne* (toliau – BŽ) ir pateikti pasiūlymų dėl šių ir kitų tos srities pavadinimų apibrėžčių formulavimo. Vienas iš straipsnio uždavinių buvo nustatyti, kokiōs žodžio reikšmės apibrėžties – tradicinės ar kognityvinės – dažniausiai laikomasi BŽ apibrėžiant bendruosius kategorijų augalus ir gyvūnas pavadinimus ir šioms kategorijoms priklausančius žodžius (naminiai gyvuliai, medžiai, vaisiai ir kt.) ir palyginti juos su kitų aiškinamųjų lietuvių, anglų ir rusų kalbų žodynų apibrėžtimis. Kitas svarbus straipsnio uždavinys buvo ištirti, kokie požymiai dažniausiai pasirenkami BŽ apibrėžiant žodžius *augalas*¹ ir *gyvūnas*. Paaiškėjo, kalbant apie *augalą*, kad BŽ autoriai pasirinko tradicinę (labiau mokslinę) šių žodžių reikšmių apibrėžtį (kaip ir DŽ_{7i}, LKŽ_e ir dauguma analizuotų anglų ir rusų kalbų žodynų). BŽ fiksuojami šie augalo požymiai: ‘organizmas’, minta ‘neorganinėmis medžiagomis’, būtina ‘šviesos energija’. Buvo prieita prie išvados, kad augalų rūšių gamtoje žinoma labai daug, todėl, matyt, būtų sudėtinga šį žodį apibrėžti per, pavyzdžiui, iškiliausių jo tipinių narių požymius.

Botanikos mokslas turi labai išplėtotą terminologinę sistemą, todėl gali būti, kad lietuvių kalbos aiškinamieji žodynai apibrėždami šiai sričiai priklausančius žodžius dažnai remiasi mokslinio kategorizavimo (mokslinės nomenklatūros) elementais, minėdami realijos priklausymą įvairioms karalystėms, šeimoms, gentims ir pan., nors „[v]ienas pagrindinių leksikografinio apibrėžimo uždavinių yra padėti žodyno skaitytojui atpažinti žodžiais žymimų kategorijų atstovus tikrovėje“ (Mikulskas 2009: 72). Praktika apibrėžti botanikos srities žodžius aiškinamuosiuose žodynuose kaip terminus atsirado nuo seno.

---

¹ Remiamasi dar nepaskelbtu BŽ rankraščiu.

Lietuvių kalbos enciklopedijose augalas apibrėžiamas labai moksliskai, minint įvairius botanikos srities mokslo terminus, plg.: „augalai yra gyvi organizmai, kurių ląstelės sienelė susidaro iš celulozės² ir kurių aukščiausios rūšies formos turi auglį, šaknį ir iš neorganinės medžiagos sudaro organinę medžiagą, t. y. maitinasi autotrofiškai“ (LE 1953: 392). Kartais augalo apibrėžtis apribojama minint jo priklausimą tam tikrai karalystei (pabrėžiant skirtumą tarp augalo ir gyvūno), plg.: „augalai, organizmai, sudarantys vieną iš dviejų gyvojo pasaulio karalysčių (*regnum vegetabile*; antroji karalystė – gyvūnai)“ (LTE 1976: 445); „augalai, organizmai, sudarantys vieną iš dviejų svarbiausių gyvojo pasaulio karalysčių“ (ŽŪE 1998: 121). VLE_e augalas taip pat apibrėžiamas minint jo priklausymą tam tikrai karalystei, plg.: „organizmai, sudarantys augalų karalystę (*Regnum plantae*, *Regnum vegetabile*)“³.

Lietuvių kalbos terminų žodynuose (ir įvairiuose įstatymuose) apibrėžiant augalą fiksuojami šie jo požymiai – ‘mityba neorganinėmis medžiagomis’ (priešingai negu gyvūnų, kurie ppr. minta organinėmis medžiagomis) ir ‘gebėjimas atlikti fotosintezę’, plg.: „Vienos iš žemėje egzistuojančių gyvosios materijos formų organizmas, mintantis neorganinėmis medžiagomis ir augimui dažniausiai naudojantis šviesos energiją“ (Sliesaravičius, Lazauskas, Stanys, Keinys, Klimovienė 2010); dar plg.: „1. Daugialąstis fotozintezę vykdančias organizmas ar jo dalys <...>, įskaitant sėklas, skirtas sėjai. 2. Daugialąstis fotozintezę vykdančias organizmas ar jo dalys, įskaitant šviežius vaisius ir sėklas“ (Lietuvos Respublikos fitosanitarijos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas; Lietuvos Respublikos augalų apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas).

Palyginus augalo apibrėžtis, pateiktas lietuvių kalbos enciklopedijose ir terminų žodynuose, galima teigti, kad lietuvių kalbos aiškinamieji žodynai (DŽ_{7i}, LKŽ_e) žodį *augalas* apibrėžia kaip terminą minėdami jo esminius požymius – ‘organizmas’, mintantis ‘neorganinėmis medžiagomis’, kuriam būtina ‘šviesos energija’. Reikėtų pabrėžti, kad augalas yra ne tik terminas, bet ir kasdienis, įprastas žodis, kurį aiškinamieji žodynai galėtų apibrėžti ir buitiškiau, fiksuodami tipiškus jo požymius, tipiškus kategorijos narius ir pan., kad žodyno skaitytojui šis žodis būtų lengviau suvokiamas.

Kaip teigia Aloyzas Gudavičius (2009: 78), „[p]atikimos medžiagos reikšmių definicijoms teikia asociacijų žodynai <...>. Informantų sintagminės reakcijos į duotus žodžius patvirtina stiprų sememų semantinę ryšį, vadinasi, ir bendrų sememų buvimą“. Taigi siekiant išsamiau išnagrinėti, kaip suvokiamas *augalas*, kurie jo požymiai yra svarbesni ir lengvai atpažįstami, o kurie yra ne tokie svarbūs,

² Rašoma kaip originale.

³ Plačiau žr. VLE_e *augalai*: <https://www.vle.lt/Straipsnis/augalai-66752>.

buvo nuspręsta atlikti studentų⁴ apklausą, kurios rezultatai, tikimasi, padės papildyti augalo tradicinę (labiau mokslinę) apibrėžtį tipiškensniais požymiais.

Šio straipsnio **tikslas** – iširti žodžio *augalas* suvokimą remiantis studentų apklausa. Straipsnyje keliama **uždaviniai**: 1) nustatyti, suklasifikuoti ir aptarti augalo požymius, užfiksuotus studentų atsakymuose; 2) remiantis apklausos duomenimis pateikti pasiūlymų dėl šio žodžio reikšmės apibrėžties aiškinamajame *Bendrinės lietuvių kalbos žodyne*.

METODOLOGIJA IR TEORINĖS PRIELAIIDOS

Iš viso apklausoje⁵ dalyvavo 111⁶ skirtingų pakopų ir fakultetų studentų iš trijų Lietuvos universitetų – Vilniaus Gedimino technikos universiteto, Mykolo Romerio universiteto ir Šiaulių universiteto. Tikslųjų mokslų krypties atstovai sudarė 30 proc. visų apklaustųjų, socialinių mokslų krypties atstovai – 61 proc., humanitarinių mokslų krypties atstovai – 9 proc. (plačiau žr. 1 lentelę). Moterys sudarė 59 proc. (socialinių mokslų krypties – 85 proc., humanitarinių mokslų krypties – 15 proc., tikslųjų mokslų krypties atstovių – 0 proc.), vyrai – 41 proc. visų apklaustųjų (tikslųjų mokslų krypties atstovų yra 72 proc., socialinių mokslų krypties – 28 proc., humanitarinių mokslų krypties – 0 proc.). Moterys, kurios praleido vaikystę ir ankstyvąją jaunystę kaime, sudarė 23 proc. visų apklaustų moterų, vyrai – 41 proc. visų apklaustų vyrų. Moterys, kurios praleido vaikystę ir ankstyvąją jaunystę mieste, sudarė 77 proc. visų apklaustų moterų, vyrai – 59 proc. visų apklaustų vyrų.

⁴ Studentai yra pasirinkti dėl sudėties įvairovės, nes gali atstovauti visai visuomenei (Rutkovska ir kt. 2017: 32).

⁵ Apklausa atlikta 2019 m. vasario–gegužės mėn. Autorės nuoširdžiai dėkoja Vilniaus Gedimino technikos universiteto dėstytojai doc. dr. Rasulei Vladarskienei, Mykolo Romerio universiteto dėstytojai dr. Ilonai Čiužauskaitei ir Šiaulių universiteto dėstytojai doc. dr. Jolantai Vaskelienei, padėjusioms atlikti studentų apklausą.

⁶ Kaip teigia Kristina Rutkovska, Marius Smetona, Irena Smetonienė, „[t]uri būti tiriamos studentų grupės, mažiausiai 100 žmonių“ (Rutkovska ir kt. 2017: 32). Atliekant tyrimą apklausta daugiau nei šimtas studentų, nes autorių patirtis rodo, kad paprastai dalis duomenų būna sugadinama – studentai iš viso neatsako į klausimus, į visus klausimus atsako „nežinau“ ir pan. Buvo nuspręsta palikti visas anketas, kurių duomenys nebuvo sugadinti, t. y. 111.

Žodžio *augalas* samprata (remiantis studentų apklausa)

1 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal lytį ir mokslų kryptį, vnt.

Kryptis \ Lytis	Moterys		Vyrai		Iš viso
	iš kaimo	iš miesto	iš kaimo	iš miesto	
Tikslųjų mokslų kryptis	0	0	11	22	33
Socialinių mokslų kryptis	11	44	8	5	68
Humanitarinių mokslų kryptis	4	6	–	–	10
	Iš viso 65		Iš viso 46		111

Pagal amžių moterys dažniausiai yra maždaug nuo 19 iki 25 metų amžiaus, vyrai – nuo 18 iki 25 metų amžiaus. Ir moterų, ir vyrų yra vyresnio amžiaus (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių

Kryptis \ Lytis	Moterys	Vyrai
Tikslųjų mokslų kryptis	–	21–23, 25, 41
Socialinių mokslų kryptis	19–23, 27–28	18–20
Humanitarinių mokslų kryptis	22–25, 45	–
Iš viso 111 respondentų		

Apklausoje buvo pateikti atvirojo tipo klausimai (iš viso 13), kai respondentai turėjo įrašyti pačių suformuluotą atsakymą:

1. *Savais žodžiais apibūdinkite, kas Jums yra augalas.*
2. *Koks, Jūsų manymu, yra pagrindinis augalo požymis?*
3. *Išvardykite kitus augalo požymius.*
4. *Kokią dalį (organą), Jūsų manymu, turi turėti augalas, kad jį būtų galima vadinti augalu?*
5. *Kuo, Jūsų manymu, augalas skiriasi nuo gyvūno?*
6. *Kokioje, Jūsų manymu, terpėje gali augti augalas?*
7. *Ar, Jūsų manymu, augalas gali augti vandenyje?*
8. *Ar, Jūsų manymu, visi augalai yra žalios spalvos?*
9. *Ar, Jūsų manymu, augalui būtina šviesa?*
10. *Kuo, Jūsų manymu, minta augalas?*
11. *Ar Jums žinomas terminas fotosintezė? Jeigu taip, apibūdinkite jį savais žodžiais.*
12. *Ar, Jūsų manymu, grybas yra augalas?*
13. *Koks Jums yra tipiškiausias augalas?*

Kaip matyti, klausimai pateikti nuo bendriausio, kai respondentai turėjo apibūdinti, *kas jiems yra augalas*, iki konkretesnių, pavyzdžiui, *kokioje terpėje gali augti augalas; ar augalas gali augti vandenyje; ar visi augalai yra žalios spalvos* ir kt. Kad respondentai atsakytų kuo išsamiau, tie patys klausimai buvo pateikiami po kelis kartus, tik kiek kitaip suformuluoti. Pavyzdžiui, pateikti antras (*Koks, Jūsų manymu, yra pagrindinis augalo požymis?*) ir ketvirtas (*Kokią dalį (organą), Jūsų manymu, turi turėti augalas, kad jį būtų galima vadinti augalu?*) apklausos klausimai yra susiję, nes tikėtasi, kad jų atsakymai bus panašūs, tačiau, kaip rodo rezultatai, taip nėra. Penktas klausimas (*Kuo, Jūsų manymu, augalas skiriasi nuo gyvūno?*) užduotas siekiant išsiaiškinti, kokius pagrindinius skiriamuosius požymius įvardys respondentai, nes, tikėtina, tie požymiai būtų ne tik skiriamieji, bet ir labiausiai būdingi augalui ir gyvūnui. Šeštas ir septintas klausimai yra susiję – pirmu atveju teirautasi, kokioje apskritai *terpėje gali augti augalas*, antru – teirautasi konkrečiai – *ar augalas gali augti vandenyje*. Aštuntas klausimas susijęs su augalo spalva, t. y. *ar visi augalai yra žalios spalvos*. Devintas ir dešimtas apklausos klausimai susiję su augalo mityba – *ar augalui būtina šviesa* ir *kuo minta augalas*. Vienuoliktas klausimas yra mokslinio pobūdžio, t. y. norėta patikrinti, ar respondentams žinomas *fotosintezės* terminas, nes aiškinamieji lietuvių kalbos žodynai žodį *augalas* apibrėžia minėdami šį mokslinį terminą. Dvyliktas klausimas užduotas siekiant išsiaiškinti, kokiai karalystei ar grupei respondentai priskiria *grybus* – augalų ar kt. Pateikiant tryliktą klausimą (*Koks Jums yra tipiškiausias augalas?*) norėta sužinoti, kokie iš, tikėtina, Lietuvoje augančių augalų respondentams yra tipiškiausi.

Analizuojant ir aprašant anketų duomenis respondentų atsakymai iš pradžių buvo skirstyti pagal mokslų kryptis, lytį ir kilimo vietą, tačiau nustatyta, kad žymių skirtumų tarp pateiktų atsakymų nėra. Buvo nuspręsta aprašyti duomenis neskirstant pagal minėtus kriterijus. Tais atvejais, kai respondentų, priklausančių skirtingoms mokslų kryptims, atsakymai nesutampa, tai fiksuojama analizuojant klausimą.

Apklausoje pateikti duomenys buvo apdoroti rankiniu būdu. Atsakymai pateikti skaitine ir procentine išraiška. Į tą patį klausimą pateikti atsakymai buvo suskirstyti pagal požymius, pavyzdžiui, atsakymas *augalas* – *šaknis turinti gyvybė* turi tokius požymius – ‘šaknis’ ir ‘gyvybė’. Požymiai sugrupuoti į didesnes grupes (apie jas rašoma toliau) ir pateikta jų skaitinė ir procentinė išraiška. Prie kiekvieno požymio skliaustuose pateiktas skaičius rodo, kiek kartų požymis buvo pavartotas atsakant į tą patį klausimą (pvz., 54 iš 81). Požymiai teikiami mažėjančia tvarka. Taip skaičiuoti atsakymai į pirmą–ketvirtą klausimus. Atsakymai į penktą–šeštą, dešimtą–vienuoliktą ir tryliktą klausimus taip pat suskirstyti pagal požymius, bet nesugrupuoti, nes šiuo atveju svarbu nustatyti, kokie požymiai vyrauja, ir nėra aktualu, kokioms jie grupėms priklauso. Septinto–devinto ir

dvylikto klausimų atsakymai neskirstyti pagal požymius (respondentai dažniausiai pateikė atsakymą *taip* arba *ne*), todėl skaičiuotas bendras į tą patį klausimą atsakiusių žmonių skaičius.

Pasak Ryszardo Tokarsky'io (1993: 340–341), augalo savybės, kurios yra svarbios žmogui, gali būti suskirstytos į tris grupes: 1) aplinkos savybės (įskaitant jų žydėjimo periodą, kuris yra svarbiausias augalo vystymuisi), 2) fizinės savybės ir 3) paskirtis. Przemysław'as Dębowski'as ir Jadwiga Waniakowa (2019: 176) tirdami semantinę augalų pavadinimų⁷ motyvaciją pateikia tokią klasifikaciją: 1) augalų išvaizda (išorė), 2) augalų savybės, 3) augalų augimo vieta ir 4) augalų paskirtis.

Nustačius augalo požymius, užfiksuotus studentų atsakymuose, galima išskirti tokias požymių grupes: 1) *augalas bendrąja prasme*, 2) *vidiniai augalo požymiai* ir 3) *išoriniai augalo požymiai*. Požymių *augalas bendrąja prasme* grupę apima mokslinės klasifikacijos (hiperoniminės) sąvokos, pavyzdžiui, organizmas, gamtos dalis, karalystė ir pan. *Vidiniai augalo požymiai* – tie požymiai, kurie nesusiję su regimuoju augalų pavidalu, o atskleidžia jų vidines su augimo procesu, augaviete, mityba, ląstelių sandara⁸ ir pan. susijusias savybes, pvz.: 'dauginimasis', 'augimas', 'fotosintezė' ir pan. (plačiau žr. 3 lentelę). Šie požymiai straipsnyje priskiriami moksliniams, nes atspindi mokslines žinias apie augalą. *Išoriniais augalo požymiais* vadinami tie požymiai, kurie suvokiami, juntami regimuoju, lytėjimo, uodžiamuoju ar kt. būdais, pvz.: 'spalva', 'kvapas', 'organai' ('šaknys', 'stiebas (kotas)') ir pan. (plačiau žr. 3 lentelę). Šie požymiai, kitaip negu vidiniai, remiasi labiau kasdieniniu, asmeniniu augalo pažinimu ir patyrimu.

3 lentelė. Augalo požymiai, dažnai fiksuojami respondentų atsakymuose

POŽYMIŲ GRUPĖS	AUGALO POŽYMIAI
Augalas bendrąja prasme	'organizmas'

⁷ Žodis *augalas* lietuvių kalbininkų darbuose didesnio dėmesio nėra sulaukęs. Paskelbta įvairių straipsnių atskirų augalų pavadinimų tema, pavyzdžiui, Aurelija Gritėnienė tyrė žibuoklės (2014), šermukšnio (2016) vaizdinius, Rūta Kazlauskaitė nagrinėjo žydinčios aguonos (2010), žydinčios saulėgrąžos vaizdinius (2014), Silvija Papaurėlytė tyrė žodžio *medis* asociacijų lauką (2011) ir kt.

⁸ Galėtų kilti klausimas, kodėl augalo ląstelių sandara priskiriama prie vidinių (ne išorinių) požymių. Tokį skyrimą lėmė tai, kad augalo ląstelės sandaros nematyti plika akimi, ji nustatyta tiriant ją moksliniais būdais.

POŽYMIŲ GRUPĖS	AUGALO POŽYMAI	
Vidiniai augalo požymiai	‘gyvybės ciklas’	‘dauginimasis’ ‘augimas’ ‘mirtis’ ‘atsinaujinimas’
	‘mityba’	‘saulė’ ‘vanduo (drėgmė)’ ‘neorganinės medžiagos’ ‘maistingumas’
	‘fotosintezė’	
	‘oras’	‘gamyba’ ‘kvėpavimas’
	‘augavietė’	
	‘ląstelės sandara’	
Išoriniai augalo požymiai	‘organai’	‘šaknys’ ‘stiebas (kotas)’ ‘lapai / spygliai’ ‘žiedas, žydėjimas’ ‘kamienas’ ‘vaisius’
	‘spalva’	
	‘kvapas’	
	‘grožis, puošmena’	

Tyrimo **metodai**: semantinė analizė, lyginamasis, skaičiavimo, apklausų.

STUDENTŲ APKLAUSOS REZULTATŲ ANALIZĖ

Atsakydami į pirmą apklausos klausimą – SAVAIS ŽODŽIAIS APIBŪDINKITE, KAS JUMS YRA AUGALAS – respondentai pirmiausia nurodė, kas yra **augalas bendraja prasme** (81, t. y. 36 % iš visų požymių). Respondentams augalas dažniausiai⁹

⁹ Aiškinamieji lietuvių (DŽ7, LKŽ_e), anglų (MERRIAM-WEBSTER, OXFORD, MACMILLAN, COLLINS, CAMBRIDGE) ir rusų (CEM, MAKС, TCOIII) kalbų žodynai apibrėždami žodį *augalas* taip pat pirmiausia nurodo, kad jis yra ‘gyvas’ (plačiau žr. Gaidienė, Liutkevičienė 2017: 11–14).

yra ‘organizmas’ (54 iš 81), vadinasi, gyvas¹⁰, plg. atsakymus: *gyvas organizmas; gyvas, jaučiantis organizmas; augantis organizmas; organizmų grupė; pusiau gyvas sutvėrimas; organizmas, kurį sutinkame gamtoje; gyvas; gyvybė; gyvybės forma; augalinės kilmės gyvastis; gyvybės simbolis*. Kiti respondentai atsakė, kad augalas yra ‘gamtos dalis’ (11 iš 81), pvz.: *gamta; gamtos dalis; kiekvienas, esantis gamtoje*. Galima daryti prielaidą, kad turėta omenyje gyvoji (organinė) gamta¹¹. Rečiau (16 iš 81) augalas buvo apibūdintas kaip ‘daiktas’, ‘objektas’, ‘elementas’, ‘dalykas’ ir kt.

Atsakydami į pirmą klausimą respondentai nemažai dėmesio skiria ir augalo **vidiniams požymiams** (102, t. y. 45 % iš visų požymių) akcentuodami jo, kaip ir bet kokios kitos gyvos būtybės, ‘gyvybės ciklą’ (23 iš 102): a) ‘dauginimąsi’ (*besidauginantis; iš sėklos išsivystęs; dauginasi tik augalams būdingais būdais; gali daugintis*); b) ‘augimą’ (*augantis; auga; kuris auga; geba išaugti; nuolat auga*); c) ‘mirtį’ (*po kiek laiko numiršta*) ir d) ‘atsinaujinimą’ (*atsinaujinantis; atgimstantis*). Taip pat respondentai mini augalo ‘mitybą’ (21 iš 102) – gyvybei palaikyti augalui reikalinga: a) ‘šviesos energija’ (*gyvybė priklauso nuo šviesos; reaguoja į šviesą; jam būtina saulės šviesa*), b) ‘vanduo (drėgmė)’ ir c) kad per šaknis jis absorbuoja ‘neorganines medžiagas’. Keli respondentai atsakė, kad augalas *savo gyvybę palaiko vartodamas organines ir neorganines medžiagas* ir kad *augalas maitinasi medžiagomis*. Pastarieji atsakymai nėra visai tikslūs, nes medžiagos gali būti organinės ir neorganinės, o augalai pirmiausia yra organinių medžiagų gamintojai (iš neorganinių junginių sintetina organines medžiagas). Augalų mityba organinėmis medžiagomis nėra tipinė, tačiau gamtoje esama tokių augalų, pavyzdžiui, vabzdžiaėdžiai augalai, kurie minta smulkiais gyvūnais (vabzdžiais, vorais ir pan.)¹². Buvo ir atsakymų, susijusių su ‘augalų maistingumu’, pvz.: *maistingas vabzdžiams; maistas*.

Respondentai dar mini ‘fotosintezę’¹³ (19 iš 102) (plačiau apie fotosintezę žr. vienuolikto klausimo aptarimą) ir ‘augavietę’ (18 iš 102). Dažnai nurodoma, kad augalas gali augti įvairiose terpėse – žemėje, dirvoje, vandenyje, tam tikrais atvejais pateikiama konkreti augalo augimo vieta – *miške, pievoje* ir pan.

¹⁰ *Organizmas* – „gyva būtybė, sugebanti egzistuoti savarankiškai – gyvūnas arba augalas“ (BŽ).

¹¹ Plg. *gamta* yra „visa, kas egzistuoja, išskyrus visuomenę. Skiriama negyvoji, arba neorganinė, gamta ir gyvoji, arba organinė, gamta“ (plačiau žr. VLE_e: <https://www.vle.lt/Straipsnis/gamta-102872>).

¹² Plačiau žr. VLE_e *vabzdžiaėdžiai augalai*: <https://www.vle.lt/Straipsnis/vabzdziaedziai-augalai-98590>.

¹³ *Fotosintezė* – „procesas, kai organizmai (chlorofilo turintys augalai, žaliosios ir purpurinės bakterijos) didelės energinės vertės junginių sintezei naudoja regimosios spektro dalies Saulės energiją“ (plačiau žr. VLE_e: <https://www.vle.lt/Straipsnis/fotosintezė-41233>).

Rečiau atsakydami į pirmą klausimą respondentai mini 'ora'¹⁴ (11 iš 102), t. y. jo 'gamybą' (*augalas gamina deguonį; deguonies šaltinis; gryninantis ora; gaminantis deguonį*) ir patį augalų 'kvėpavimą'. Labai retai minima augalų 'ląstelės sandara' (5 iš 102), pvz.: *sudarytas iš augalinių ląstelių, turinčių chloroplastų*.

Įdomu tai, kad kai kurie respondentai (5 iš 102) augalą apibūdina priešindami jį žmogui ir gyvūnui (kognityvinis požiūris), plg.: *kas auga, bet ne žmogus ar gyvūnas; nejudantis; nemąstantis*. Kai kurie lietuvių, anglų ir rusų kalbų aiškinamieji žodynai augalo apibrėžtyje taip pat fiksuoja 'augimo nejudamoje padėtyje' požymį, plg.: 'ppr. augantis nejudamoje padėtyje' (LKŽ_e), 'nejuda iš vienos vietos į kitą' (MERRIAM-WEBSTER), 'prisitvirtinęs prie vienos ar kitos vietos' (CEM) ir kt. (plačiau žr. Gaidienė, Liutkevičienė 2017: 11–14). Iš tiesų, dauguma augalų negali aktyviai judėti, bet reikalui esant gali linkti į šviesą, šaknys linksta į drėgno substrato pusę, kai kurie vijokliniai augalai vyniojasi aplink atramą prie kurios prisiliečia ir kt. (VLE_e).

Rečiau (44, t. y. 19 % iš visų požymių) respondentai atsakydami į pirmą apklausos klausimą mini **išorinius augalo požymius**. Dažniausi išoriniai (regimieji) augalo požymiai nurodomi šie: 'spalva' (11 iš 44) (ppr. žalia) ir 'lapai / spygliai' (10 iš 44). Aiškinamieji žodynai (ir tai tik kai kurie anglų kalbos) retais atvejais apibrėždami augalo reikšmę fiksuoja šiuos požymius, plg.: 'turi lapus' (COLLINS, CAMBRIDGE), 'lapuose fotosintezės būdu naudodamas žaliąjį (*pabraukta autorių*) pigmentą chlorofilą sintetina maistines medžiagas' (OXFORD) (plačiau žr. Gaidienė, Liutkevičienė 2017: 11–12).

Retai respondentai mini tokius išorinius augalo požymius: 'šaknis' (6 iš 44), 'grožis, puošmena'¹⁵ (4 iš 44), 'žiedas, žydėjimas' (4 iš 44), 'stiebas (kotas)' (4 iš 44), 'kvapas' (3 iš 44), 'vaisius (-iai)' (1 iš 44) ir 'forma' (1 iš 44).

Kai kurie respondentai atsakydami į pirmą klausimą minėjo, jų manymu, tipiškiausius augalus, pvz.: *medį (-ius), gėlę (-es), žolę (-es) ir krūmą (-us)*. Tikėtina, kad minėti augalai yra tipiškiausios augalų kategorijos atstovai. Reikia pabrėžti, kad nusistovėjusios praktikos minėti tipiškiausius tam tikros kategorijos narius, aiškinant pačios kategorijos pavadinimo reikšmę, leksikografinėje praktikoje nedaug. Pavyzdžiui, OXFORD žodynas žodžio *augalas* apibrėžtyje pateikia augalo kategorijos aprėpiamus tipus: medžius, krūmus, žoles, paparčius ir samanias (plačiau žr. Gaidienė, Liutkevičienė 2017: 12). Matyt, OXFORD žodyno rengėjų manymu, šie augalai anglakalbiamis yra tipiškiausi. Atliktas tyrimas rodo,

¹⁴ Iš tiesų, požymiai, kad augalai atlieka 'fotosintezę' ir 'gamina ora' yra susiję, nes per fotosintezės procesą išskiriamas deguonis, tačiau augalai ne tik išskiria deguonį, bet ir kvėpuoja, todėl šie požymiai pateikiami atskirai.

¹⁵ Šis požymis priskirtas prie išorinių (regimųjų) augalo požymių, tačiau galėtų būti laikomas ir augalo paskirtimi – gražinti, puošti aplinką, namus ir kt.

kad (lietuviams) tipiškiausi augalai būtų medis, gėlė, žolė ir krūmas (plačiau žr. trylikto klausimo aptarimą). Tokiu atveju žodžio *augalas* apibrėžtį būtų galima papildyti šiais tipiškiausiais nariais, kad žodyno skaitytojams apibrėžtis taptų dar aiškesnė, informatyvesnė.

Į pateiktą pirmą apklausos klausimą buvo pateikti ir keli filosofiniai atsakymai, pvz.: *augalai – tai Dievo kūrinys; įkvėpimo šaltinis, Dievo egzistavimo įrodymas; ramybės, tikrumo ženklas; kelia tik malonias ir šiltas emocijas.*

Apibendrinant atsakymus į pirmą klausimą – *savais žodžiais apibūdinkite, kas Jums yra augalas* – galima teigti, kad augalas respondentams dažniausiai yra ‘organizmas’, ‘atliekantis fotosintezę’, ‘augantis’ ir turintis ‘augavietę’. Taigi fiksuojami labiau moksliniai augalo požymiai.

Respondentų buvo pasiteirauta – KOKS, JŪSŲ MANYMU, YRA PAGRINDINIS AUGALO POŽYMIS? Didesnę grupę sudaro atsakymai, susiję su **vidiniais augalo požymiais** (76, t. y. 55 % iš visų požymių). Dažniausiai iš vidinių augalo požymių respondentai mini ‘fotosintezę’ (22 iš 76) (plačiau apie fotosintezę žr. vienuolikto klausimo aptarimą). Kitu svarbiu augalo požymiu laikomas augalo ‘gyvybės ciklas’ (18 iš 76), tiksliau – jo ‘augimas’. Kiti vidiniai augalo požymiai yra įvardyti tokie: ‘oro gamyba’ (10 iš 76), ‘mityba’ (8 iš 76), ‘augavietė’ (8 iš 76). Tarp rečiau minimų augalo požymių yra ‘ląstelės sandara’ (6 iš 76) ir priešprieša žmogui ir gyvūnui, konkrečiau – ‘augimas nejudamoje padėtyje’ (4 iš 76).

Kalbant apie **išorinius augalo požymius** (56, t. y. 41 % iš visų požymių) respondentai dažniausiai mini augalo ‘spalvą’ (23 iš 56), kuri paprastai yra žalia, plg.: *augalai dažniausiai yra žalios spalvos; turi žalios spalvos* ir pan. (apie augalų spalvą plačiau žr. aštunto klausimo aptarimą). Kiti respondentų įvardyti augalo išoriniai požymiai minimi retai arba labai retai, plg.: ‘šaknys’ (12 iš 56), ‘žiedas, žydėjimas’ (7 iš 56), ‘lapai’ (5 iš 56), ‘stiebas (kotas)’ (5 iš 56), ‘pavidalas’ (2 iš 56), ‘grožis’ (1 iš 56) ir ‘vaisiai’ (1 iš 56).

Labai nedidelę atsakymų dalį, susijusią su tuo, kas yra **augalas bendrąja prasme**, sudaro atsakymai, kad augalas yra ‘gyvas organizmas’ arba ‘gyvas’ (6, t. y. 4 % iš visų požymių).

Apibendrinant galima teigti, kad į antrą apklausos klausimą – *koks, Jūsų manymu, yra pagrindinis augalo požymis?* – respondentai pirmiausia atsako ‘spalva’ (išorinis požymis), antroje vietoje pagal dažnumą yra ‘fotosintezė’. Įdomu tai, kad atsakydami į pirmą ir į antrą apklausos klausimus respondentai mini ‘fotosintezę’. Galima daryti prielaidą, kad ‘fotosintezė’ yra vienas iš svarbiausių augalo požymių.

Trečias apklausos klausimas buvo suformuluotas taip: **IŠVARDYKITE KITUS AUGALO POŽYMIUS**. Išanalizavus pateiktus atsakymus matyti, kad respondentai atsakydami į šį klausimą dažniausiai mini **išorinius augalo požymius** (151, t. y. 67 % iš visų požymių). Tarp dažniausių atsakymų yra šie: ‘žiedas, žydėjimas’

(33 iš 151) ir ‘lapai / spygliai’ (32 iš 151). Rečiau minimi tokie išoriniai požymiai: ‘šaknys’ (21 iš 151), ‘stiebas (kotas)’ (18 iš 151) ir ‘spalva’ (17 iš 151). Retai arba labai retai minimi augalo ‘vaisiai’ (13 iš 151), ‘kvapas’ (7 iš 151), ‘kamienas’ (4 iš 151), ‘sėklos’ (3 iš 151), ‘grožis, puošmena’ (2 iš 151) ir ‘pumpuras’ (1 iš 151).

Vidiniai augalo požymiai fiksuojami rečiau (73, t. y. 32 % iš visų požymių) negu išoriniai. Minimasis augalo ‘gyvybės ciklas’ (23 iš 73): a) ‘dauginimasis’ (*dauginasi; lytinis ir nelytinis dauginimasis; dauginasi sėklomis, vaisiais ar šaknimis; dauginasi sėklomis ir žiedadulkėmis*¹⁶); b) ‘augimas’ (*augimas; auga; auga į viršų; auga iš apačios į viršų; nuolat auga*); c) ‘mirtis’ ir d) ‘atsinaujinimas’ (*gali ilgai gyventi; atbudimas; gyvavimas*). Dažniausias iš aptartų vidinių augalo požymių yra ‘augimas’. Kaip matyti, buvo ir tokių atsakymų, kai respondentai konkrečiai nurodė augalo augimo kryptį, pvz.: *auga į viršų; auga iš apačios į viršų*. Iš tiesų, augalai ne visada auga į viršų, plg. vijoklinius augalus, kurie neturi vertikalaus stiebo ir gali vyniotis aplink tam tikrus daiktus įvairiomis kryptimis.

Respondentai taip pat nurodo augalo ‘mitybą’ (14 iš 73), ‘fotosintezę’ (11 iš 73) ir tai, kad augalas ‘gamina orą’ (9 iš 73), pvz.: *augalas gamina deguonį; grynina orą; išvalo orą; skaido CO₂*. Buvo ir tokių atsakymų, pvz.: *augalai mažina oro taršą, išlaiko gyvastį mūsų planetoje; valo planetą nuo dulkių*. Šie atsakymai yra abstraktesnio pobūdžio, iliustruojantys augalų naudą ir paskirtį ekosistemoje.

Iš **išorinių augalo požymių** retai minima augalo ‘sandara / pavidalas’ (6 iš 73), ‘augavietė’ (4 iš 73), priešprieša žmogui ir gyvūnui (6 iš 73) – ‘augimas (ne) judamoje padėtyje’ ir ‘proto nebuvimas’.

Labai retai (2, t. y. 1 % iš visų požymių) respondentai nurodė, kas yra **augalas bendrąja prasme**, plg.: augalas yra ‘organizmas’, augalas yra ‘gamta’.

Taigi apibendrinant trečią apklausos klausimą galima teigti, kad kiti, ne pagrindiniai, augalo požymiai, kuriuos respondentai pirmiausia mini, yra ‘žiedas, žydėjimas’ ir ‘lapai / spygliai’. Kaip matyti, nurodyti požymiai susiję su išoriniais augalo požymiais ir skiriasi nuo dažniausių požymių, pateiktų į pirmą ir į antrą apklausos klausimus, plg.: į klausimą, *kas Jums yra augalas*, respondentai dažniausiai atsakė – ‘organizmas’, ‘atliekantis fotosintezę’, ‘augantis’ ir turintis ‘augavietę’ (minimi moksliniai požymiai), o į klausimą apie *pagrindinį augalo požymį* dažniausias atsakymas yra ‘spalva’ (akcentuojamas išorinis augalo požymis).

Respondentų buvo pasiteirauta – KOKIĄ DALĮ (ORGANĄ), JŪSŲ MANYMU, TURI TURĖTI AUGALAS, KAD JI BŪTŲ GALIMA VADINTI AUGALU?

¹⁶ Respondento pateiktas atsakymas, kad augalai *dauginasi sėklomis ir žiedadulkėmis* nėra visai tikslus. Plačiau žr. VLE_e *žiedadulkė*: <https://www.vle.lt/Straipsnis/ziedadulke-111048>.

Didžiausią grupę sudaro atsakymai, susiję su **išoriniais augalo požymiais** (119, t. y. 96 % iš visų požymių). Augalą, pasak respondentų, dažniausiai galime vadinti augalu tuo atveju, jei jis turi ‘šaknis’ (59 iš 119), ‘lapus / spyglius’ (25 iš 119) ir ‘stiebą (kotą)’ (20 iš 119). Tokie tipiškiausi augalų požymiai, susiję jų regimuoju pavidalu, fiksuojami ir kai kuriuose anglų kalbos žodynuose (MACMILLAN, COLLINS, CAMBRIDGE), plg.: augalai turi ‘šaknis’, ‘lapus’, ‘stiebą’ (‘kamieną’), ‘žydi’ (plačiau žr. Gaidienė, Liutkevičienė 2017: 11–12). Lietuvių kalbos žodynuose (DŽ_{7i}, LKŽ_e) tokie augalų požymiai nefiksuojami.

Reikėtų pabrėžti, kad tipiškas augalas turi šaknis, tačiau esama augalų, neturinčių šaknų, pavyzdžiui, samanų, plg. „visai neturi šaknų, įsitvirtina vienaląščiais arba iš vienos ląstelių eilės sudarytais rizoidais¹⁷“ (VLE_e). Taip pat tipiškas augalas dažniausiai turi lapus (arba spyglius¹⁸) ir stiebą, tačiau esama augalų – mikroskopinių vienaląščių ir siūlinių dumblių (gniužulinių augalų), kurių kūnas „nediferencijuotas į tikruosius audinius ir organus (šaknį, stiebą, lapus)“¹⁹.

Retai respondentai nurodė tokius augalo organus: ‘žiedą’ (4 iš 119), ‘kamieną’ (4 iš 119), ‘vandens apytakos indus / vandens kaupimo indus’ (2 iš 119), ‘sėklą’ (2 iš 119), ‘vaisius’ (1 iš 119), ‘šakas’ (1 iš 119), ‘dauginimosi organą (pvz., kuokelį)’ (1 iš 119).

Vidiniai augalo požymiai sudaro labai nedidelę dalį – 5, t. y. 4 % iš visų požymių.

Respondentų nurodyti išoriniai požymiai susiję su ‘ląstelės sandara’, plg.: ‘chloroplastai’ (3 iš 5), ‘turi turėti ląsteles’, ‘augalas turi specifinę ląstelės sandarą, išskiriančią ją iš kitų organizmų’ (2 iš 5).

Reikėtų paminėti, kad respondentų atsakymuose yra tam tikrų prieštaravimų, plg. atsakydami į klausimą apie kitus (nepagrindinius) augalo požymius respondentai dažniausiai mini ‘žiedą, žydėjimą’ ir ‘lapus / spyglius’ (plačiau žr. trečio klausimo aptarimą), o atsakydami į klausimą apie pagrindinę augalo dalį (organą) dažniausiai nurodo šiuos požymius – ‘šaknis’ ir ‘lapus / spyglius’. Viena vertus, ‘lapai / spygliai’, pasak respondentų, yra nepagrindinis augalo požymis, kita vertus, yra vienas iš pagrindinių augalo organų, be kurio augalo nebūtų galima vadinti augalu.

Respondentų buvo pasiteirauta – KUO, JŪSŲ MANYMU, AUGALAS SKIRIASI NUO GYVŪNO? Vyrauja nuomonė, kad **a)** augalai ir gyvūnai skiriasi judėjimo gebėjimais (39, t. y. 30 %), plg.: *augalai negali judėti; augalai negali keisti buvimo vietos; augalas neturi gebėjimo vaikščioti ar kitaip judėti; augalas neturi raumenų, kurie*

¹⁷ *Rizoidai* – „siūlų pavidalo vienaląščiai arba daugialąščiai samanų, kerpsamanų, paparčių, pataisų ir asiūklių gametofitų dariniai, kuriais augalas prisitvirtina prie substrato“ (VLE_e).

¹⁸ „Spygliuočių medžių lapai vadinami spygliais“ (VLE_e).

¹⁹ Plačiau žr. VLE_e *gniužulas*: <https://www.vle.lt/Straipsnis/gniužulas-44749>.

padėtų judėti; augalas yra nejudrus palyginus su gyvūnu; beveik visi augalai nejudrus; augalai nejudra 2–4 kojomis; gyvūnas gali judėti, o augalas ne; gyvūnas gali laisvai judėti, yra judrus; gyvūnas gali keliauti savarankiškai, o augalas yra prisirišęs prie žemės, kurioje pasodintas ir kt.

Iš tiesų, kaip jau minėta, dauguma augalų negali aktyviai judėti, tačiau gali atlikti tam tikrus judesius, kurie priklauso nuo aplinkos dirgiklių, pavyzdžiui, augalai gali linkti į šviesą, kai kurie vijokliniai augalai vyniojasi aplink atramą, prie kurios prisiliečia ir pan. Gyvūnai, kaip žinoma, gali judėti laisvai.

Buvo respondentų, atsakiusių, kad **b)** augalai ir gyvūnai skiriasi mentaliniais gebėjimais (26, t. y. 19 %), pavyzdžiui, kad gyvūnai gali mąstyti, komunikuoti, o augalai to negali atlikti, plg.: *gyvūnai yra mąstantys, o augalai ne; augalai nėra sąmoningi; augalas nemąsto; augalas nėra mąstantis (priešingai negu gyvūnas); augalas negali komunikuoti ir kt.*

Trečioje vietoje pagal dažnumą yra atsakymas, kad **c)** augalai ir gyvūnai skiriasi mityba (19, t. y. 14 %), pvz.: *augalas neturi virškinimo sistemos; augalas nevalgo; augalas minta mikroelementais iš žemės; augalai minta neorganinėmis medžiagomis; augalai maitinasi mineralinėmis medžiagomis, o gyvūnai – augalais; gyvūnai minta augalais arba kitais gyvūnais, o augalas visas reikalingas medžiagas gauna iš dirvožemio; augalas pats gali pasigaminti reikalingų maisto medžiagų, o gyvūnams tenka medžioti arba kitais būdais gauti maisto ir kt.* Pateikti atsakymai teisingi, nes, kaip jau minėta, „naudodami Saulės spindulių energiją jie [augalai – papildyta autorių] iš vandens, anglies dioksido, paprasčiausių neorganinių junginių sintetina organines medžiagas“ (VLE_e), kitaip sakant, atlieka fotosintezę. Gyvūnai maisto negamina, jo paprastai turi ieškoti, o suradę praryja ir vėliau virškina. Taigi augalų ir gyvūnų mitybos procesas yra visiškai skirtingas.

Kartais respondentų akcentuojama, kad **d)** augalai ir gyvūnai skiriasi organais (16, t. y. 12 %), pvz.: *augalas turi šaknis, stiebą, neturi galūnių, smegenų, širdies, akių, o gyvūnas neturi šaknų; augalas neturi nervų sistemos, raumenų; gyvūnas turi širdį, o augalas ne ir kt.* Rečiau pabrėžiami **e)** augalų ir gyvūnų ląstelių sandaros skirtumai (8, t. y. 6 %): *gyvūno ir augalo ląstelės skiriasi; gyvūnai neturi chloroplastų ir kt.* Iš tiesų, augalų ir gyvūnų ląstelės skiriasi, pavyzdžiui, gyvūnų ląstelės „neturi kietos sienelės ir tuo skiriasi nuo augalinių ląstelių“ (VLE_e). Taip pat tiesa, kad gyvūnai neturi chloroplastų²⁰, juos turi augalai ir dumbliai.

Respondentai nurodė ir unikalų augalų požymį – **f)** jie atlieka fotosintezę (12, t. y. 9 %), pvz.: *augalai atlieka fotosintezę; gyvūnai neatlieka fotosintezės savo gyvybei palaikyti ir kt.*

Labai retai respondentai mini **g)** augalo sąsają su žeme (3, t. y. 2 %), pvz.: *augalas susijęs su žeme; augalas su žeme paprastai susijęs (iš jos išaugęs);*

²⁰ Plačiau žr. VLE_e chloroplastai: <https://www.vle.lt/Straipsnis/chloroplastai-60470>.

augalas auga iš žemės; h) oro gamybą (2, t. y. 2 %), pvz.: *augalas gamina deguonį; augalas išskiria deguonį ir paima CO₂ iš aplinkos, o gyvūnai įkvepia O₂ ir išskiria CO₂; augalas gali sugerti teršalus, išvalyti aplinką.*

Buvo ir bendresnio pobūdžio atsakymų (9, t. y. 6 %), pvz.: *gyvūno organizmas, sistema, organai yra sudėtingesni negu augalo; viskuo; funkcijomis; dauginimosi būdu.*

Respondentų buvo pasiteirauta – KOKIOJE, JŪSŲ MANYMU, TERPĖJE GALI AUGTI AUGALAS? Pateiktus atsakymus galima suskirstyti į kelias dažniausias grupes. Taigi, pasak respondentų, augalai gali augti:

- terpėje, kurioje yra drėgmės (25, t. y. 14 %) / vandenyje (30, t. y. 17 %);
- terpėje, kurioje yra mineralinių medžiagų – žemėje (27, t. y. 15 %), dirvoje (dirvožemyje) (11, t. y. 7 %), smėlyje (9, t. y. 5 %);
- terpėje, kurioje pakanka saulės šviesos – šviesioje (15, t. y. 9 %), saulėtoje (9, t. y. 5 %);

Rečiau buvo nurodyta, kad augalai gali augti terpėje, kurioje yra šilumos – šiltoje (9, t. y. 5 %); kurioje yra deguonies (6, t. y. 3 %); kurioje nėra (arba mažai) vandens – sausoje (5, t. y. 3 %); kurioje nėra (arba mažai) saulės šviesos – tamsoje (2, t. y. 1 %); ant kitų augalų (2, t. y. 1 %); nejudančioje terpėje (1, t. y. 1 %).

Taip pat buvo atsakiusių gana abstrakčiai (15, t. y. 9 %), pvz.: *augalai gali augti įvairiose terpėse, visur, visoje, beveik visur*, arba išvis neatsakiusių į šį klausimą (9, t. y. 5 %).

Kaip matyti, respondentų atsakymai tik patvirtina, kad augalų augimo terpė yra tiesiogiai susijusi su jų mityba, plg. augalams būtinas a) vanduo, b) mineralinės medžiagos ir c) saulės energija, kad galėtų atlikti fotosintezę, todėl paprastai augalai auga terpėje, kurioje yra vandens, drėgmės arba vandenyje; terpėje kurioje yra mineralinių medžiagų ir saulės šviesos.

Minėtina, kad kai kurie anglų kalbos žodynai (MACMILLAN, COLLINS, CAMBRIDGE) apibrėžtyse fiksuoja augalų požymius, susijusius su jų augimo vieta, pvz.: ‘auga dirvoje’ (‘žemėje’), ‘vandenyje’ (plačiau žr. Gaidienė, Liutkevičienė 2017: 11–12). Rusų kalbos žodynai (СЕМ, МАКС²¹, ТСОИИ) augalų augimo vietą (‘dirvą’) fiksuoja, bet ją daugiau pabrėžia kaip mitybos terpę (plačiau žr. Gaidienė, Liutkevičienė 2017: 13), lietuvių kalbos žodynai (DŽ_{7i}, LKŽ_e) šių požymių nefiksuoja.

Septintas apklausos klausimas susijęs su šeštu, tik čia klausama konkrečiai – AR, JŪSŲ MANYMU, AUGALAS GALI AUGTI VANDENYJE? Dažniausiai respondentai

---

²¹ МАКС – Словарь русского языка (под ред. А. П. Евгеньевой). Toks iš pirmo žvilgsnio nesu-
prantamas sutrumpinimas perimtas iš rusiško žodynų tinklalapio, plačiau žr. <http://slovari.ru/se-arch.aspx?s=0&p=3068>.

atsakė, kad augalas *gali* augti vandenyje (104, t. y. 94 %), plg.: *taip, pvz., dumbliai; taip, pvz., jūros dumbliai; taip, tokie augalai vadinami dumbliais*. Taip pat buvo atsakiusių, kad augalas *negali* augti vandenyje (5, t. y. 4 %). Kiti atsakymų variantai: *ir taip, ir ne* (1, t. y. 1 %); *manau, kai kurie gali* (1, t. y. 1 %).

Kaip žinoma, augalai gali augti vandenyje, plg. vandens augalus (vandens lelijos²², lotosai²³). Respondentai atsakydami į klausimą *taip, augalai gali augti vandenyje* dažnai mini dumblius. Tačiau pabrėžtina, kad pagal naująją augalų klasifikaciją ne visi dumbliai²⁴ yra priskiriami augalams.

Pasiteirauti – AR, JŪSŲ MANYMU, VISI AUGALAI YRA ŽALIOS SPALVOS? – respondentai dažniausiai atsakė *ne* (89, t. y. 80 %) pridurdami, pavyzdžiui, *ne, bet žalia spalva vis vien figūruos dėl tam tikrų augalo membranoje esančių dalių – chlorofilų; ne, tačiau dažniausiai jie visi turi žalią spalvą, todėl galbūt žmonėms asocijuojasi, kad augalai būna tik žali*. Kiti atsakymų variantai: *taip* (8, t. y. 8 %), *nebūtinai* (7, t. y. 6 %), *dauguma* (5, t. y. 4 %), *beveik visi* (1, t. y. 1 %), *ne visi* (1, t. y. 1 %).

Dažniausias respondentų atsakymas, kad *ne visi augalai yra žalios spalvos*, yra prieštaringas ir kiek gluminantis, nes atsakydami į klausimą apie pagrindinį augalo požymį pirmiausia mini augalo ‘spalvą’ (plačiau žr. antro klausimo aptarimą). Iš tiesų, paprastai augalai yra žalios spalvos (dėl pigmento chlorofilo), tačiau esama ir kitokių spalvų augalų. Lietuvoje aptinkama apie trisdešimt rūšių parazitinių²⁵ augalų, neturinčių chlorofilo, pavyzdžiui, žvynšaknė²⁶.

Į devintą apklausos klausimą – AR, JŪSŲ MANYMU, AUGALUI BŪTINA ŠVIESA? – respondentai dažniausiai atsakė *taip* (87, t. y. 78 %): *taip, nors yra išimčių (pvz., vandenynų dugno augalai); vieniems saulės šviesa, kitiems – dirbtinė šviesa (pvz., lempos), tačiau tai būtina. Tai pagrindinis augalo gyvavimo šaltinis, kitaip nevyktų fotosintezė*. Rečiau respondentai atsakė *ne* (11, t. y. 10 %); *ne visiems* (10, t. y. 9 %); *daugumai augalų būtina* (2, t. y. 2 %); *iš dalies taip* (1, t. y. 1 %).

Tiesa, augalams būtina šviesa, nes žalioji augalų pigmentas – chlorofilas – sugeria saulės šviesos energiją ir ją naudoja fotosintezei (VLE_e). Kaip jau buvo minėta, ne visi augalai turi žaliąjį pigmentą chlorofilą, ne visi atlieka fotosintezę,

²² *Vandens lelija* – „<...> daugiamečių vandens augalų gentis“ (plačiau žr. VLE_e: <https://www.vle.lt/Straipsnis/vandens-lelija-99595>).

²³ *Lotosas* – „<...> daugiamečių vandens augalų gentis“ (plačiau žr. VLE_e: <https://www.vle.lt/Straipsnis/lotosas-17658>).

²⁴ „Buvo manoma, kad dumbliai priklauso žemesniesiems augalams, neturintiems lapų, stiebų ir dauginimosi organų. Dabartinėje klasifikacinėje sistemoje dumblių skyriai priklauso skirtingoms karalystėms – augalams, bakterijoms, protistams <...>“ (VLE_e).

²⁵ Plačiau žr. VLE_e *parazitiniai augalai*: <https://www.vle.lt/Straipsnis/parazitiniai-augalai-2116>.

²⁶ Žvynšaknė – „daugiametis, chlorofilo neturintis, rausvos arba violetinės spalvos parazitinis augalas nešakotu arba nedaug šakotu stiebu“ (VLE_e).

vadinas, yra ir tokių augalų (dažniausiai parazitinių), kuriems nebūtina šviesa, tačiau tai nėra tipiška ir greičiau išimtis, nes juk viena iš svarbiausių augalų funkcijų ekosistemoje ir yra fotosintezės atlikimas.

Į dešimtą apklausos klausimą – KUO, JUSŲ MANYMU, MINTA AUGALAS? – pateiktus respondentų atsakymus galima sugrupuoti taip:

- vandeniui (60, t. y. 31 %): *vanduo, drėgmė, krituliai*;
- neorganinėmis medžiagomis (55, t. y. 29 %): *neorganinės medžiagos; įvairūs mineralai, mineralinės medžiagos; dirvoje esančios medžiagos; mineralinės trąšos*;
- saulės energija (45, t. y. 23 %): *saulė; saulės šviesa; saulės spinduliai*.

Rečiau respondentai atsakė, kad augalas minta anglies dioksidu (17, t. y. 8 %); organinėmis medžiagomis (15, t. y. 8 %), pvz.: *organiniai junginiai (medžiagos); kai kurie augalai maitinasi gyvais organizmais – vabzdžiais, musėmis; trąšomis*²⁷. Buvo ir nepateikusių atsakymo (3, t. y. 1 %).

Kaip matyti, augalų mityba tiesiogiai susijusi su fotosinteze. Kad būtų gaminamos organinės medžiagos, augalai iš dirvos absorbuoja vandenį, iš aplinkos paima anglies dioksidą, o vėliau į atmosferą išskiria deguonį. Taip pat augalai minta dirvoje esančiomis neorganinėmis medžiagomis. Kaip jau minėta, augalų mityba organinėmis medžiagomis nėra tipinė.

Kai kurie anglų ir rusų kalbų žodynai apibrėždami augalo reikšmę fiksuoja jo mitybą, plg.: ‘per šaknis absorbuoja vandenį ir neorganines medžiagas’ (OXFORD), ‘gyvybei palaikyti būtini vanduo ir saulės šviesa’ (MACMILLAN); ‘minta fotosintezės būdu ir iš dirvos’ (rečiau – iš kitos maistinės terpės) (CEM), ‘minta oro ir dirvos neorganinėmis medžiagomis’ (MAKC), ‘minta (skirtinai nuo gyvūnų) fotosintezės būdu ir iš dirvos’ (TCOIII) (plačiau žr. Gaidienė, Liutkevičienė 2017: 11–14). Lietuvių kalbos žodynai augalų mitybos apibrėžtyje nefiksuoja.

Vienuoliktas klausimas buvo toks: AR JUMS ŽINOMAS TERMINAS FOTOSINTEZĖ? JEIGU TAIP, APIBŪDINKITE JĮ SAVAIS ŽODŽIAIS. Dauguma (93, t. y. 84 %) respondentų atsakė, kad terminas fotosintezė jiems žinomas ir savais žodžiais paaiškino, kaip supranta, pvz.: *Fotosintezė – procesas, kurio metu augalas pasisavindamas saulės energiją gamina deguonį. Fotosintezė yra augalo atliekama reakcija, kada naudodamas saulės šviesą (tam tikrą spektro dalį) ir CO₂ augalas išskiria deguonį. Tai procesas, kuriam vykstant augalai savo lapuose gamina organines maisto medžiagas ir išskiria deguonį. Tai saulės šviesos, vandens ir anglies dioksido vertimas gliukoze ir deguonimi chloroplastuose*.

---

²⁷ Trąšos gali būti tiek neorganinės, tiek organinės, plg. *trąšos* – „mineralinės ir organinės medžiagos, kuriose yra augalams būtinų maisto medžiagų“ (VLE_e).

Iš esmės pateikti atsakymai yra teisingi. Fotosintezė – „procesas, kai organizmai (chlorofilo turintys augalai, žaliosios ir purpurinės bakterijos) didelės energinės vertės junginių sintezei naudoja regimosios spektro dalies Saulės energiją. <...> Iš anglies dioksido CO₂ ir vandens H₂O sintetinasi angliavandeniai, o į atmosferą išsiskiria deguonis O₂“ (VLE_e). Fotosintezė vyksta chloroplastuose²⁸, turinčiuose „pigmentų (chlorofilų, karotinoidų), kurie absorbuoja šviesos energiją ir ją panaudoja cukraus molekulėms gaminti“ (VLE_e).

Rečiau respondentai atsakė, kad fotosintezės terminas jiems žinomas, tačiau negali paaiškinti (11, t. y. 10 %), pvz.: *Taip, žinomas. Negaliu paaiškinti*. Visai retai (7, t. y. 6 %) respondentai atsakė, kad šis terminas jiems nežinomas, arba visai nepateikė jokio atsakymo.

Augalo požymį ‘fotosintezė’, kaip jau minėta, respondentai nurodo kaip vieną iš dažniausių ir atsakydami į pirmą (*savais žodžiais apibūdinkite, kas Jums yra augalas*), ir į antrą (*koks, Jūsų manymu, yra pagrindinis augalo požymis*) klausimus. Taip pat ‘fotosintezė’ nurodo kaip vieną iš skiriamųjų augalo ir gyvūno požymių.

Lietuvių kalbos žodynai apibrėždami žodį *augalas* mini, kad jam būtina ‘šviesos energija’, tačiau tiesiogiai fotosintezės nenurodo (plg. DŽ_{7i}, LKŽ_e – ‘oro medžiagos’). Kai kurie anglų ir rusų kalbų žodynai apibrėždami augalą mini ir fotosintezę, plg.: ‘atlieka fotosintezę’ (MERRIAM-WEBSTER), ‘lapuose fotosintezės būdu naudodamas žaliąjį pigmentą chlorofilą sintetina maistines medžiagas’ (OXFORD), ‘minta fotosintezės būdu’ (CEM), ‘minta (skirtingai nuo gyvūnų) fotosintezės būdu’ (TCOIII) (plačiau žr. Gaidienė, Liutkevičienė 2017: 11–14).

Dvyliktas apklausos klausimas buvo suformuluotas taip: AR, JŪSŲ MANYMU, GRYBAS YRA AUGALAS? Apklaustų respondentų nuomonės išsiskyrė:

- a) socialinių ir tikslųjų mokslų sričių respondentai dažniausiai atsakė, kad grybas *yra* augalas (51, t. y. 50 %), kiek mažiau respondentų atsakė, kad grybas *nėra* augalas (48, t. y. 48 %), du (2 %) respondentai į klausimą neatsakė;
- b) dauguma humanitarinių mokslų srities respondentų mano, kad grybas *nėra* augalas (9, t. y. 90 %), taip pat pridūrė, kad *grybai priklauso grybų karalystei; grybas priklauso grybų kategorijai*. Tik vienas respondentas mano, kad grybas *yra* augalas.

Iš rezultatų matyti, kad socialinių ir tikslųjų mokslų sričių respondentai pasiskirstė beveik apylygiai – 50 % mano, kad grybas *yra* augalas, o 48 %, kad *nėra* augalas. Dauguma (90 %) humanitarinių mokslų srities respondentų mano, kad

²⁸ Plačiau žr. VLE_e *chloroplastai*: <https://www.vle.lt/Straipsnis/chloroplastai-60470>.

grybas nėra augalas. Iš tiesų, grybai priklauso organizmų, ne augalų karalystei (VLE_e).

Respondentų buvo paprašyta atsakyti į klausimą – KOKS JUMS YRA TIPIŠKIAUSIAS AUGALAS? Atsakymai pasiskirstė taip:

- *medis (beržas, qžuolas, obelis)* (40, t. y. 34 %);
- *gėlė (-ės) (visos žydinčios gėlės, tulpė, rožė, rugiagėlė, pienė, vazoninės gėlės)* (37, t. y. 31 %);
- *žolė (pievos žolė)* (33, t. y. 27 %).

Rečiau minimi *krūmas* (1, t. y. 1 %), *dumbliai* (1, t. y. 1 %), *kaktusas* (1, t. y. 1 %). Kai kurie respondentai atsakė abstrakčiau, plg.: *nedidelis augalas, apvaliais lapais* (1, t. y. 1 %) – galbūt turėta omenyje kokia nors vazoninė gėlė; *žalios spalvos ir augantis* (1, t. y. 1 %) – dauguma augalų; *spygliuočiai* (1, t. y. 1 %) – eglės, pušys ir kt.; neatsakė į klausimą (3, t. y. 2 %).

AUGALO LEKSIKOGRAFINIS STRAIPSNIS

Primintina, kad *augalas* lietuvių kalbos aiškinamuosiuose žodynuose apibrėžiamas taip: „organizmas, mintantis neorganinėmis medžiagomis ir augimui dažniausiai naudojantis šviesos energiją“ (DŽ_{7i}); „organizmas, mintantis neorganinėmis dirvos bei oro medžiagomis, ppr. augantis nejudamoje padėtyje“ (LKŽ_e).

Kaip matyti, DŽ_{7i} ir LKŽ_e pateiktos *augalo* apibrėžtys yra gana glaustos, minimi šie požymiai: ‘organizmas’, ‘minta neorganinėmis medžiagomis’, jam būtina ‘šviesos energija’ (DŽ_{7i}; LKŽ_e – ‘oro medžiagos’). LKŽ_e fiksuojamas dar vienas *augalo* požymis – ‘auga nejudamoje padėtyje’.

Palyginus DŽ_{7i} ir LKŽ_e *augalo* apibrėžtis su lietuvių kalbos enciklopedijose²⁹ ir terminų žodynuose³⁰ pateiktomis šio žodžio apibrėžtimis, matyti, kad beveik visuose šaltiniuose *augalas* apibrėžiamas kaip terminas, minimi moksliniai (ne kasdieniai ir lengvai suprantami) požymiai, plg.: ‘organizmas’, ‘minta neorganinėmis medžiagomis’, ‘atlieka fotosintezę’. Kitaip sakant, *augalo* reikšmė šiuose žodynuose aiškinama orientuojantis į išsilavinusį žodyno skaitytoją. Pasak Gudavičiaus (2009: 75), „moksliniu požiūriu esminiai daiktų ir reiškinių požymiai turėtų atsispindėti reikšmės definicijoje tik tiek, kiek jie kalbančiųjų visuotinai suvokiami“.

²⁹ Kuriomis enciklopedijomis remtasi, žr. plačiau „Įvadinės pastabas“.

³⁰ Kuriais terminų žodynais remtasi, žr. plačiau „Įvadinės pastabas“.

Išanalizavus atliktos apklausos duomenis nustatyta, kad respondentai dažnai mini augalo mokslinius požymius, pvz.: ‘fotosintezę’, ‘oro gamybą’, ‘chloroplastus’, tačiau taip pat dažnai akcentuoja ir nemokslinius požymius, pvz.: kad augalas nejuda, t. y. ‘prisitvirtinęs prie vienos vietos’ (priešprieša gyvūnui), kad dažnai turi ‘šaknis’, ‘stiebą’, ‘lapus’, ‘žydi’. Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad respondentų įvardyti augalo požymiai ir taip visiems žinomi, tačiau šiuo atveju svarbu, kurie iš augalo požymių yra dažniausiai įvardyti, plg.: ‘šakos’, ‘vaisiai’, ‘pumpurai’ galėtų būti tarp dažniausiai minimų požymių, tačiau, kaip rodo atliktas tyrimas, taip nėra.

Atliktas tyrimas taip pat padėjo atskleisti, kurie augalai lietuviams yra tipiškiausi – tai medis³¹, gėlė ir žolė. Šie duomenys iki šiol nebuvo patvirtinti empiriškai.

Akivaizdu, kad BŽ termininę *augalo* apibrėžtį reikėtų derinti su labiau kognityvine apibrėžtimi. Siūloma *augalo* apibrėžtį formuluoti įtraukiant minėtus tipiškiausius jo požymius – ‘šaknis’, ‘stiebą’, ‘lapus’, ‘žydėjimą’. Įdomumo dėlei galima paminėti, kad LKŽ_e užfiksuotą augalo požymį ‘ppr. augantis nejudamoje padėtyje’ labai dažnai mini ir respondentai, nors šio požymio DŽ_{7i} buvo atsisakyta. Šis požymis yra dažnai minimas respondentų, todėl jį verta įtraukti į BŽ *augalo* apibrėžtį.

Taigi BŽ *augalo* apibrėžtis galėtų būti tokia:

augalas – organizmas, mintantis neorganinėmis medžiagomis ir augimui dažniausiai naudojantis šviesos energiją, ppr. prisitvirtinęs prie vienos vietos, dažnai turintis šaknis, stiebą, lapus, žydintis (pvz.: medis, gėlė, žolė).

IŠVADOS

1. Tyrimu siekta iširti šiuolaikinį žodžio *augalas* suvokimą, nustatyti, kokie jo požymiai yra svarbesni ir lengvai atpažįstami, o kokie nėra tokie svarbūs. Taip pat siekta pateikti pasiūlymų dėl žodžio *augalas* apibrėžties aiškinamajame *Bendrinės lietuvių kalbos žodyne*, nes šis žodis dažniausiai net ir aiškinamuosiuose žodynuose apibrėžiamas tik kaip botanikos srities mokslo terminas neminint jo požymių, susijusių su kasdieniniu, asmeniniu pažinimu. Iš tiesų, augalą galima apibrėžti ne tik moksliniais terminais, bet ir lengviau suvokiamais, įprastais žodžiais.

³¹ Žodžio *medis* asociacijų lauką yra tyrusi Silvija Papaurėlytė (2011: 405–416). Ji nustatė, kad protipiškiausias lietuviškas medis yra ąžuolas.

2. Išanalizavus apklausos duomenis nustatyta, kad augalas dažniausiai (žr. 1–4 klausimus) atpažįstamas pagal išorinius (regimuosius) požymius (370, t. y. 52 %), paprastai susijusius su matomais augalo organais.
3. Iš išorinių augalo požymių dažniausiai minimi šie: ‘šaknys’ (98, t. y. 27 %), ‘lapai / spygliai’ (72, t. y. 19 %), ‘spalva’ (51, t. y. 14 %), ‘žiedas, žydėjimas’ (48, t. y. 13 %) ir ‘stiebas (kotas)’ (47, t. y. 13 %).
4. Augalas taip pat atpažįstamas pagal vidinius požymius (256, t. y. 36 %), kurie susiję su gyvybiškai svarbiais jo ciklais.
5. Iš vidinių augalo požymių respondentai dažniausiai akcentuoja augalo ‘gyvybės ciklą’ (64, t. y. 25 %), ‘fotosintezę’ (52, t. y. 20 %) ir ‘augavietę’ (30, t. y. 12 %).
6. Rečiau augalas atpažįstamas pagal tai, kas augalas yra bendrąja prasme (89, t. y. 12 %). Ši požymių grupė labiau susijusi su augalo mokslinės klasifikacijos elementais.
7. Kalbant apie augalą bendrąja prasme dažniausiai fiksuojamas mokslinis požymis – augalas yra ‘organizmas’ (61, t. y. 69 %).
8. Atsakydami į apklausos klausimus respondentai neretai priešina augalą ir gyvūną, taip siekdami pabrėžti jų esminius skirtumus. Dažniausiai akcentuojami judėjimo skirtumai – dauguma augalų negali aktyviai judėti, t. y. auga nejudamoje padėtyje, o gyvūnai dažniausiai gali judėti. Taip pat pabrėžiami augalų ir gyvūnų mentaliniai skirtumai – augalai negali mąstyti.
9. Respondentų įvardyti tipiškiausi augalai yra medis, gėlė (-ės) ir žolė.
10. Išanalizavus apklausos duomenis, taip pat remiantis ankstesnio autorių straipsnio apie augalo suvokimą lietuvių, anglų ir rusų kalbų žodynuose, *Bendrinės lietuvių kalbos žodyne* termininę *augalo* apibrėžtį reikėtų derinti su labiau kognityvine apibrėžtimi, plg. *augalas* – organizmas, mintantis neorganinėmis medžiagomis ir augimui dažniausiai naudojantis šviesos energiją, ppr. prisitvirtinęs prie vienos vietos, dažnai turintis šaknis, stiebą, lapus, žydintis (pvz.: medis, gėlė, žolė).

ŠALTINIAI

BŽ – *Bendrinės lietuvių kalbos žodynas*, red. kolegija D. Liutkevičienė, G. Naktinienė, R. Petrokienė, D. Svetikienė, K. Vosylytė, J. Zabarskaitė, vyr. red. D. Liutkevičienė, rengiamas, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas. Prieiga internete: <http://bkz.lki.lt>.

CAMBRIDGE – *Cambridge Dictionary*. Prieiga internete: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/>.

COLLINS – *Collins English Dictionary*. Prieiga internete: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/>.

DŽ₇₁ – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, vyr. red. St. Keinys, 7-asis patais. ir papild. leid., Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2012, e. variantas, 2015 (atnaujinta versija, 2017). Prieiga internete: <http://lkiis.lki.lt/dabartinis>.

LE 1953 – *Lietuvių enciklopedija* (t. I: A), vyr. red. V. Biržiška, Boston Mass.: Lietuvių enciklopedijos leidykla (J. Kapočius). Prieiga internete: <http://lituapedija.net/Puslapis:LE01.djvu/392>.

Lietuvos Respublikos augalų apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas. Prieiga internete: <http://terminai.vlkk.lt>.

Lietuvos Respublikos fitosanitarijos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas. Prieiga internete: <http://terminai.vlkk.lt>.

LKŽ_e – *Lietuvių kalbos žodynas* (t. I–XX, 1941–2002), red. kolegija G. Naktinienė, J. Paulauskas, R. Petrokienė, V. Vitkauskas, J. Zabarskaitė, vyr. red. G. Naktinienė, 2-asis leidimas, e. variantas, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005 (atnaujinta versija, 2008). Prieiga internete: www.lkz.lt.

LTE 1976 – *Lietuviškoji tarybinė enciklopedija* (t. 1: A–bangis), Vilnius: Mokslas.

MACMILLAN – *Macmillan Dictionary*. Prieiga internete: <http://www.macmillandictionary.com/>.

MERRIAM-WEBSTER – *Merriam-Webster Dictionary and Thesaurus*. Prieiga internete: <https://www.merriam-webster.com/>.

OXFORD – *Oxford Dictionaries*. Prieiga internete: <https://en.oxforddictionaries.com/>.

Sliesaravičius Algirdas, Lazauskas Juozas, Stanys Vidmantas, Keinys Stasys, Klimovienė Giedrė 2010: *Žemės ūkio augalų selekcijos ir sėklininkystės terminų žodynas*, Vilnius: Inforastras. Prieiga internete: <http://terminai.vlkk.lt>.

VLE_e 2019 – *Visuotinė lietuvių enciklopedija*: e. variantas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras. Prieiga internete: <https://www.vle.lt>.

ŽŪE 1998 – *Žemės ūkio enciklopedija* (t. 1: aberdynai–Juškienė), Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

МАКС – *Словарь русского языка*, под ред. А. П. Евгеньевой. Prieiga internete: <http://slovari.ru/search.aspx?s=0&p=3068>.

СЕМ – *Русский семантический словарь*, отв. ред. Н. Ю. Шведова. Prieiga internete: <http://slovari.ru/search.aspx?s=0&p=3068>.

ТСОШ – *Толковый словарь русского языка*, С. И. Ожегова и Н. Ю. Шведовой. Prieiga internete: <http://slovari.ru/search.aspx?s=0&p=3068>.

LITERATŪRA

Dębowiak Przemyslaw, Waniakowa Jadwiga 2019: Semantic Motivation of Plant Names as a Part of their Etymology. – Villalva, A., Williams, G. (eds.). *The Landscape of Lexikography*. Prieiga internete: <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-02309857/document>.

Gaidienė Anželika, Liutkevičienė Danutė 2017: Reikšmių apibrėžimo ypatumai *Bendrinės lietuvių kalbos žodyne*: augalai ir gyvūnai. – *Bendrinė kalba* 90, 1–47. Prieiga internete: <http://www.bendrinekalba.lt/?90>.

Gritėnienė Aurelija 2014: Žibuoklės vaizdinys šiuolaikinėje lietuvių prozoje. – *Lietuvių kalba* 8, 1–11. Prieiga internete: <http://www.lietuviukalba.lt/index.php/lietuviu-kalba/article/view/95/75>.

Gritėnienė Aurelija 2016: Šermukšnio vaizdinys „Lietuvių kalbos žodyne“. – *Tautosakos darbai* 52, 85–104.

Gudavičius Aloyzas 2009: *Etnolingvistika: tauta kalboje*, Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

Kazlauskaitė Rūta 2010: Žydinčios aguonos vaizdinys lietuvių poezijoje. – *Filologija* 15, 53–70.

Kazlauskaitė Rūta 2014: Žydinčios saulėgrąžos vaizdinys lietuvių poezijoje. – *Res Humanitariae* XVI, 86–107.

Mikulskas Rolandas 2009: Kognityvinė lingvistika ir leksikografijos problemos. – *Kalba ir žmonės*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 39–80.

Papaurėlytė Silvija 2011: Žodžio *medis* asociacijų laukas lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje. – *Acta humanitarica universitatis Saulensis* 13, 405–416.

Rutkovska Kristina, Smetona Marius, Smetonienė Irena 2017: *Vertybės lietuvių pasaulėvaizdyje*, Vilnius: Akademinė leidyba.

Tokarsky Ryszard 1993: Słownictwo jako interpretacja świata. – Bartmiński, J. (ed.). *Encyklopedia kultury polskiej XX wieku*, vol. II, Wrocław: *Współczesny język polski*.

Concept of the Word *augalas* (Based on Student Survey)

SUMMARY

The aim of the research was to investigate the contemporary understanding of the word *augalas* (*plant*) and to determine which features are more important and easily recognizable and which are less important. The study also sought to provide some proposals regarding the definition of the word *augalas* in the explanatory *Dictionary of Standard Lithuanian*, because even explanatory dictionaries usually define this word solely as a botanical term by not mentioning the features, which are concerned with daily and personal knowledge. In fact, this word may also be defined by more easily comprehensible and usual words rather than scientific terms only.

The analysis of the survey data revealed that the plant is usually recognizable by external (visible) features (370, i.e. 52%), which are usually associated with the visible parts of the plant. Concerning the external features of the plant, the following are usually mentioned: 'roots', 'leaves/needles', 'colour', 'blossom' and 'stalk (stem)'. The plant is also recognizable by its internal features (256, i.e. 36%), which are concerned with its vital cycles. As regards the internal features of the plant, the respondents usually underline the plant's 'life cycle', 'photosynthesis' and 'habitat'. The plant is less commonly recognizable by what it is in the general sense (89, i.e. 12%). The most common feature pinpointed by this group: the plant is an 'organism'.

When answering the questions of the survey, the respondents often oppose the plant to the animal, thus trying to highlight their essential differences. The differences of movement are usually underlined: most plants cannot move actively, i.e. they grow in a motionless position, whereas animals have the faculty to move. Mental differences between plants and animals are emphasized as well: plants do not have minds; they cannot think.

The analysis of the survey data and the earlier article of the authors addressing the perception of the plant in Lithuanian, English and Russian dictionaries entail that the definition of the term *augalas* in *Dictionary of Standard Lithuanian* should be made more consistent with its cognitive definition, cf. *augalas*, an organism, which feeds on inorganic nutrients and usually uses the energy of light for its growth; it is usually attached to a single place, often has roots, a stem, leaves and the capacity to bloom (e.g. tree, flower, grass).

Įteikta 2019 m. lapkričio 19 d.

ANŽELIKA GAIDIENĖ
DANUTĖ LIUTKEVIČIENĖ

Lietuvių kalbos institutas

Petro Vileišio g. 5, Vilnius LT-10308, Lietuva

anzelika.gaidiene@lki.lt

danute.liutkeviciene@lki.lt